

Innspill til Stortingsmeldingen om styring av statlige universiteter og høyskoler

Arbeidsgiverforeningen Spekter takker for muligheten til å komme med innspill til det kommende arbeidet med stortingsmeldingen om styring av statlige universiteter og høyskoler.

Universitetene og høyskolene har en svært viktig rolle i det norske utdanningssystemet og utdanner nå flere kandidater enn noen gang tidligere. Det er svært viktig for norsk arbeids- og samfunnsliv at kandidatene har en utdanning som holder høy kvalitet og at den kompetansen kandidatene får er relevant for de oppgavene som skal løses i arbeids- og samfunnsliv.

Arbeidslivet vil fortsette å være i rask endring. Det er derfor viktig at utdanningsinstitusjonene evner å ha god kontakt med arbeidsliv og verden omkring seg slik at de kandidatene de utdanner har gode forutsetninger for å kunne tre inn i et arbeidsliv i omstilling og at de kan bidra til nødvendig innovasjon.

Det er også viktig at universitetene og høyskolene kan utvikle seg til å kunne ta et større ansvar for livslang læring. For å få dette til er det viktig at institusjonene har tilstrekkelig handlingsrom slik at de raskt kan tilpasse seg utfordringer som arbeids- og samfunnsliv har.

Spekter vil beskrive noen utfordringer i norsk høyere utdanning. Deretter vil vi komme med konkrete innspill knyttet til finansieringssystemet og generelt om styringen av enkeltutdanninger.

Utfordringer

Spekter ser noen hovedutfordringer for høyere utdanning i Norge:

- Den første vi vil løfte frem er at en for høy andel studenter forsinkes i studiene sine, eller de slutter helt. Det er også svært mange studenter som gjør omvalg av studier. Dette er kostbart for samfunnet og det er kostbart for den enkelte student. Arbeidslivet går glipp av verdifull arbeidskraft. Spekter har gjort beregninger som tyder på at samfunnet går glipp av en verdiskaping på omtrent 20 milliarder kroner årlig knyttet til forsinkelser på ett og to år i bachelor- og mastergradsutdanningene.
- Den andre utfordringen knytter seg til at mye av utdanningstilbudet synes å være tilbudsstyrt og rettet mot produksjon av studiepoeng, selv om også mye av selve dimensjoneringen også synes søkerstyrt. Det har vært lett å opprette studietilbud som er lite kostbare og rettet mot svært mange studenter.

Finansieringssystemet

Finansieringssystemet er et av flere virkemidler i styringen av universiteter og høyskoler. Spekter mener at disse utfordringene må møtes med en rekke virkemidler, blant annet karriereveiledning og kanskje også insentiver knyttet til Statens lånekasse. Men finansieringssystemet vil kunne være et viktig element i sammenheng med disse andre virkemidlene.

Vi vil trekke frem tre elementer som kunne løse noe av utfordringene.

- Det ene er, som har blitt foreslått tidligere blant annet av Hægeland-utvalget, å knytte finansiering til utviklingsavtalene. Utviklingsavtalene er en viktig del av styringen, men har trolig et betydelig potensial for å kunne være en enda viktigere del av styringen.

Utviklingsavtalene vil slik kunne gi insentiver blant annet med tanke på utvikling av studier i et tettere samarbeid med arbeidslivet. Det kan også i større grad knyttes til utvikling av innholdet i studiene ved at for eksempel læringen i større grad gjenspeiler prosesser og arbeidsformer i arbeidslivet. Dette siste har også OECD påpekt nødvendigheten av.

- Det andre er at man i enda større grad enn nå utvikler nye tilbud på bakgrunn av utlyste midler, hvor midlene deles ut på bakgrunn av konkurranse. Dette gjelder nå i hovedsak for etter- og videreutdanning, men man kan se for seg at det i større grad også kan gjelde for nye tilbud innen grunntutdanninger.
- Det tredje er at det bør vurderes elementer i finansieringssystemet som retter seg mot at institusjonene i større grad retter oppmerksomheten mot å få studentene til å fullføre raskere og til å redusere frafall fra utdanningene.

Til sammen vil disse tre elementene kunne dreie oppmerksomheten noe bort fra at det er selve studiepoengproduksjonen som er det aller viktigste.

Styring av enkeltutdanninger

Spekter mener at det ikke er hensiktsmessig å detaljstyre enkeltutdanninger i sin alminnelighet. Men i noen sammenhenger kan det allikevel være nødvendig å gjøre dette. Spekter viser til den debatten som har vært knyttet til videreutdanningene for sykepleiere, der arbeidslivet i liten grad etterspør masterutdanninger, men har stort behov for videreutdanningene på 60 og 90 studiepoeng.

Per nå ser det ut til at departementet styrer dette ved å legge føringer for arbeidet med retningslinjene for videreutdanningene (Rethos) ved at institusjonene må tilby begge varianter og at de ikke utelukkende kan ha et tilbud om masterutdanninger. Spekter er positiv til dette.

Men spørsmålet er om det ikke bør utvikles et mer generelt instrument som departementet lettere kan ta i bruk for å styre enkeltutdanninger. Dette kan være i tilfeller der det fra arbeidslivets side signaliseres et behov som ikke er i tråd med det institusjonene vil levere. Et slikt instrument bør ikke knyttes til langvarige prosesser slik som Rethos har vært.

Spekter er opptatt av at arbeidslivet har reell innflytelse på utdanningene, særlig profesjonsutdanningene. I forbindelse med stortingsmeldingen om styring bør det også drøftes hvordan dette kan ivaretas. Spekter observerer at det ofte er slik at institusjonene har kontakt med arbeidslivet, men da ofte i hovedsak rettet mot faglige miljøer hos arbeidsgiver. De burde også i større grad ha kontakt med de som har et ansvar for hele driften av virksomheten. På den måten kan det lettere tas hensyn til forhold ut over de rent faglige, noe som også er viktig for profesjonsutøvere som skal arbeide i store og komplekse virksomheter.